

Context i bases de l'assessorament lingüístic a Ona Catalana

Josep Cornudella

Traductor i assessor lingüístic de mitjans de comunicació

Josep Cornudella i Defis (Barcelona, 1962) té estudis de filologia hispànica, subespecialitat de filologia catalana, i d'història de l'art per la Universitat Autònoma de Barcelona. Traductor i assessor lingüístic de mitjans audiovisuals i d'estudis de sonorització de Barcelona, ha treballat de lingüista al departament de producció aliena i als serveis informatius de Televisió de Catalunya, i del 2000 al 2002 ha estat cap del servei lingüístic de la cadena de ràdio Ona Catalana, amb seu a Barcelona.

El Servei Lingüístic d'Ona Catalana neix l'octubre del 1999 i és operatiu des del 15 de novembre, quan comencen les emissions de la radiofórmula Ona Música. Des d'aleshores, el servei fa feines de seguiment de l'emissió (dels locutors, de la publicitat i dels butlletins informatius) i s'ocupa de la correcció dels documents interns i dels comunicats externs de l'empresa.

El servei ha redactat una guia lingüística d'ús del català dirigida, exclusivament, als locutors, els redactors, els tècnics i el personal administratiu d'Ona Catalana.

El servei lingüístic depèn, orgànicament, de la direcció general d'Ona Catalana i ha rebut l'encàrrec de definir, fixar i aplicar el model de llengua de les emissores de ràdio que en depenen.

La definició i la fixació del model han de servir, en l'àmbit teòric, per articular un sistema lingüístic consistent. Per una banda, es defineixen els atributs del sistema, i, per l'altra, s'ordena i es fixa el material de què es compon. En l'àmbit pràctic, l'aplicació del model consisteix a executar les regles d'articulació del sistema lingüístic, analitzar-ne els resultats i estudiar-ne les desviacions. El model es considera consolidat quan la seva aplicació pràctica és coherent amb les definicions i la fixació del sistema.

Tècnicament, la definició i la fixació del model són matèria de la lingüística teòrica; l'aplicació, de la lingüística aplicada.

El llibre d'estil

El Servei Lingüístic d'Ona Catalana ha redactat un opuscle d'ús intern pensat perquè el personal de la casa tingui referències pràctiques i exemples del model de llengua que es pretén fer servir a les emissores de la cadena.

El llibret es titula *Guia lingüística d'Ona Catalana* i conté, com a matèries essencials, unes orientacions de redacció i un diccionari.

Les orientacions de redacció recullen unes indicacions pragmàtiques generals per escriure un text. Així, s'hi exposen unes quantes claus, il·lustrades amb exemples, per expressar les idees i per ordenar la frase. Aquest capítol de la guia és marcadament pragmàtic —tot i que defensa la força sintètica del llenguatge— i s'obre amb una frase de la *Poètica* d'Aristòtil: «Amb les paraules corrents s'obtindrà la claredat.»

El diccionari conté una selecció de paraules, locucions i noms propis. La redacció dels articles és senzilla i se centra, imperatívement, en l'ús dels noms, és a dir, en l'adequació de l'ús de les paraules segons el context en què apareixen. Els articles s'il·lustren amb exemples extrets, majoritàriament, dels mitjans de comunicació.

Per fer el buidat de paraules s'ha seguit una obra lexicogràfica d'Enciclopèdia Catalana, el *Gran diccionari de la llengua catalana*, publicat el 1998. L'ordenació i la presentació del material s'ajusta a la premissa que l'usuari de la guia no és, generalment, un expert en llengua.

La guia d'usos lingüístics que ha redactat el Servei Lingüístic d'Ona Catalana és el germen del llibre d'estil de la cadena, que apareixerà més endavant. L'envergadura del llibre d'estil ha obligat el servei lingüístic a fixar un ordre de redacció de cada matèria. La primera fase d'execució del llibre d'estil —el qual, com la *Guia lingüística d'Ona Catalana*, tindrà el format d'un diccionari— se centrarà en els usos de la llengua catalana. Les entrades es presentaran amb una informació que el servei lingüístic considera imprescindible: la transcripció fonètica de les paraules i dels noms propis. La segona fase se centrarà en toponímia catalana, llenguatge tècnic audiovisual, llenguatge administratiu i qüestions musicals, i, la tercera, en llenguatge mèdic i en llenguatge jurídic. Després d'aquestes tres fases, que es completaran d'aquí a uns cinc anys, el llibre d'estil incorporarà més matèries.

La voluntat de la direcció general d'Ona Catalana és publicar cada setembre

—això és, cada començament de temporada—, a partir del setembre del 2001, una edició nova del llibre, amb retocs i modificacions, si fan falta. El llibre d'estil serà d'ús intern.

Funcions executives del servei lingüístic

El servei té la missió general de controlar la qualitat lingüística dels documents interns i dels productes destinats a l'exterior que incorporen el segell de l'empresa.

Avui, en l'àmbit intern, el servei s'ocupa de corregir informes de gestió i de planificació i documentació administrativa. En el marc administratiu, el servei tradueix documents contractuals al català.

El servei també atén les consultes dels locutors de la radiofórmula Ona Música, dels redactors dels serveis informatius i dels caps de departament de la casa i té contactes telefònics i per xarxa telemàtica amb el personal de les emissores que no són a Barcelona.

En l'àmbit extern, el servei controla la qualitat lingüística del producte radiofònic i de les comunicacions corporatives. En l'àrea de la producció radiofònica, el servei fa seguiments dels locutors de la radiofórmula i dels serveis informatius i analitza la qualitat lingüística de la publicitat emesa per Ona Música. Periòdicament, el servei informa la direcció general, per escrit, sobre el curs de les coses.

La correcció de les comunicacions corporatives també és competència del servei lingüístic. Així, la correspondència, els comunicats de premsa i els anuncis de l'empresa se sotmeten a revisió lingüística.

Després de l'arrencada de l'emissora convencional d'Ona Catalana, el servei lingüístic ha previst practicar els mateixos controls que exerceix a Ona Música, però establirà altres vies d'assessorament lingüístic tenint en compte l'expansió territorial de l'empresa.

Eines del servei lingüístic

La producció lexicogràfica catalana és immensa i, avui, es detecta un excés d'obra impresa que, segurament, deu ofegar l'usuari de la llengua que consumeix diccionaris, vocabularis, gramàtiques i llibres de divulgació del català. El Servei Lingüístic d'Ona Catalana entén que la gran majoria de les peces sobre lexicografia publicades en català té un rigor dubtós —o té un interès professional pràcticament nul—, de mane-

ra que ha establert un filtre molt sever per fer la tria de l'obra de referència a les emissores de la cadena.

El servei opta decididament per l'obra lexicogràfica d'Enciclopèdia Catalana, per una tradició de més de vint-i-cinc anys en aquest àmbit, i per la del TERMCAT, per l'agilitat, el rigor i la valentia en la presa de decisions lingüístiques. Durant l'últim trimestre d'aquest any, el servei de llengua d'Ona Catalana es posarà en contacte amb el TERMCAT per establir-hi una relació professional.

El Servei Lingüístic d'Ona Catalana estarà al corrent de les comunicacions de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans i n'observarà els dictàmens que consideri convenients.

La llengua a Ona Catalana

Ona Catalana ha apostat per una ràdio moderna feta en català. En aquest sentit, l'octubre del 1999, la direcció general va decidir crear el Servei Lingüístic d'Ona Catalana —que és el primer de què es té constància en el ram de la radiodifusió privada a Catalunya— amb l'objectiu d'assegurar la penetració i la consolidació de la llengua en els mitjans de comunicació i d'oferir a l'oient una imatge sonora pensada en català i expressada en català. És per això que el servei de llengua de la cadena ha d'exercir una funció que va molt més enllà de la correcció de textos: Ona Catalana té una responsabilitat indiscutible en l'àmbit de la llengua i per això disposa d'un servei lingüístic que és una garantia més d'un mitjà de comunicació innovador que cobreix un gran territori i arriba a milers de persones.

Context de l'assessorament lingüístic a Ona Catalana

Es calcula que el termini de fixació i consolidació del model és d'uns cinc o sis anys, per la complexitat del model de llengua d'una cadena amb cobertura a Catalunya i Andorra.

La primera actuació del servei té dues cares: la implantació de la guia lingüística i la creació d'una «cultura de la consulta». La cultura de la consulta implica la creació d'un ambient harmònic entre el redactor d'informatius o de programes i el servei lingüístic.

Es defensen criteris d'adequació o d'inadequació del discurs, no pas de correcció

o d'incorrecció. Explicació al personal dels nivells formal i informal. Les actuacions del servei estan pensades, en tots els casos, perquè siguin pràctiques.

La vocació de l'assessorament lingüístic a Ona Catalana és de servei (i per això es va batejar amb aquest nom).

En l'àmbit periodístic, el servei mira d'«anticipar-se» a l'actualitat i emet unes notes que contenen solucions lingüístiques, toponímia, etc., perquè el redactor ja en disposi abans d'explicar el fet noticable. El servei es vol caracteritzar per la rapidesa de reflexos.

La selecció de locutors es fa sense concessions. Els locutors amb deficiències, per mínimes que siguin, no són admesos.

A finals de la temporada radiofònica 2001-2002, la Conselleria Delegada d'Ona Catalana elimina el servei lingüístic de la cadena per raons empresarials.